ขนบการมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ : กรณีศึกษาจากมหาวิทยาลัยทือบิงเงิน

The German Tradition of Awarding Honorary Doctorates : A Case-Study from Tübingen University

กรกช อัตตวิริยะนุภาพ*

Korakoch Attaviriyanupap

สืบเนื่องจากการที่ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. เจตนา นาควัชระ ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยทือบิงเงิน (Tübingen) ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เมื่อวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ที่ผ่านมา ผู้เขียนได้มีโอกาสอ่านคำประกาศเกียรติคุณ ตลอดจนคำกล่าวต้อนรับโดยตัวแทนคณะวิชาและตัวแทนมหาวิทยาลัยในพิธีดังกล่าว ซึ่งล้วนมีเนื้อหาและมุมมองที่น่าสนใจ ชี้ให้เห็นถึง "ความเอาจริงเอาจังในทางวิชาการ" ตามขนบเยอรมัน ผู้เขียนจึงขออนุญาตอาจารย์เจตนานำบทความเหล่านี้มาแปลเป็นภาษาไทยเพื่อเผยแพร่แก่ผู้สนใจ การที่มหาวิทยาลัยทือบิงเงินให้ความสำคัญต่อแง่มุมที่เป็น "วิชาการ" ของผู้ที่ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ยังกระตุ้นให้ผู้เขียนเกิดความสนใจใคร่รู้เกี่ยวกับขนบการให้ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของมหาวิทยาลัยในประเทศเยอรมนี จึงได้ค้นหาข้อมูลบางประการเพิ่มเติมเพื่อมานำเสนอและอภิปรายประกอบบทแปลในครั้งนี้ด้วย

ผู้ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยในเยอรมนี จะใช้คำนำหน้าชื่อเป็น Dr. h. c. ซึ่งย่อมาจากคำภาษาละตินว่า honoris causa แปลตรงตัวได้ว่า

---

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาภาษาเยอรมัน คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

"ด้วยเหตุแห่งเกียรติ" ซึ่งหมายความว่า "เพื่อเป็นเกียรติศักดิ์" หากผู้ใดได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์หลายใบ ก็จะใช้ชื่อตำแหน่งเป็น Dr. h. c. mult ซึ่งย่อมาจาก honoris causa multiplex (ดังเช่นกรณีของอาจารย์เจตนา ซึ่งรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๖) ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ เป็นปริญญาที่ทางมหาวิทยาลัยมอบให้แก่บุคคลที่มีความสามารถในเชิงวิชาการสูง และ/หรือได้สร้างคุณงามความดีในการส่งเสริมวิชาการสาขานั้น ตลอดจนมีส่วนช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ โดยต้องมีผลงานในด้านดังกล่าวเป็นที่ยอมรับและประจักษ์ต่อสาธารณชน ด้วยเหตุนี้บางกรณีจึงอาจมีผู้ได้รับปริญญาดังกล่าวด้วยเหตุผลทางการเมือง ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการศึกษาและกระบวนการสอบเพื่อให้ได้รับปริญญาดังกล่าว

เกณฑ์ในการมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของแต่ละประเทศนั้นอาจแตกต่างกันไป ในขณะที่บางประเทศมีการมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์เป็นธรรมเนียมประจำในพิธีมอบปริญญาบัตรแต่ละปีการศึกษา บางประเทศและบางมหาวิทยาลัยอาจมีเกณฑ์ในเรื่องนี้เข้มงวดกว่า และมีจำนวนผู้ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์เพียงน้อยนิด เยอรมนีจัดเป็นประเทศหนึ่งที่ได้ชื่อว่าค่อนข้าง "สงวนท่าที" ในการมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (Wikipedia 2009) เท่าที่ผู้เขียนสืบค้นข้อมูลเบื้องต้นจากเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัยในประเทศเยอรมนีหลายแห่ง พบว่ามักมีระเบียบว่าด้วยเรื่องปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์กำหนดอยู่ และเกณฑ์หนึ่งที่พบในทุกมหาวิทยาลัยคือจะระบุไว้ว่าเป็นเกียรติยศที่ให้สำหรับ "ความสามารถเชิงวิชาการอันโดดเด่น"

เรื่องความเอาจริงเอาจังและการใช้เกณฑ์ทางวิชาการเป็นเกณฑ์หลักในการมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตนั้นถือเป็นเรื่องใหญ่ในเยอรมนี และถึงกับมีการวิพากษ์วิจารณ์ความไม่เหมาะสมในการมอบปริญญากิตติมศักดิ์ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและการเมือง (ของมหาวิทยาลัย) อย่างหนัก ดังกรณีที่ปรากฏในบทความเรื่อง *"เกมวิชาการว่าด้วยเรื่องดอกเตอร์ : ศาสตราจารย์ ดร. (กิตติมศักดิ์) โฟลคส์วาเกิน"* ที่ตีพิมพ์ใน *Spiegel* นิตยสารชั้นนำของเยอรมนี เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๐ หลังจากที่นายเคลาส์ ฟอลแคร์ท (Klaus Volkert) ประธานบริษัทโฟลคส์วาเกิน ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยเทรียร์ (Trier) และศาสตราจารย์กิตติมศักดิ์แห่งแคว้นซาร์ลันด์ (Saarland)

ถูกฟ้องว่ามีส่วนในคดีทุจริตหลายคดี ในครั้งนั้น มีผู้ตั้งคำถามว่า การที่เขาได้รับปริญญาดังกล่าวมาด้วยเกณฑ์การทำคุณงามความดี แล้วเมื่อความจริงปรากฏภายหลังว่าเขาเป็นคนไม่ดี การใช้คำนำหน้าชื่อเป็น Dr. h. c. จะถือเป็นเรื่องสมควรหรือไม่ หรือว่าต้นเหตุที่แท้จริงของเรื่องนั้นก็คือภาวะ "การเฟ้อ" ของปริญญากิตติมศักดิ์ อันที่จริงวงการอุดมศึกษาของเยอรมนีรู้สึกกระอักกระอ่วนกับคำวิพากษ์วิจารณ์ที่ว่าแต่ละมหาวิทยาลัยมอบปริญญากิตติมศักดิ์เพียงเพื่อจะเอาใจผู้สนับสนุนด้านการวิจัยและการเรียนการสอนของตนมาตั้งแต่ก่อนหน้านั้นแล้ว ในปี ค.ศ. ๑๙๙๔ ที่ประชุมอธิการบดีของเยอรมนีจึงได้กำหนด "ข้อแนะนำเพื่อการขจัดความลักลั่นในการมอบตำแหน่งทางวิชาการ" ขึ้น อันมีใจความว่า *"ตำแหน่งดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์นั้นเป็นการมอบด้วยเหตุผลความสามารถในเชิงวิชาการ"* (Horstkotte 2009) แม้กระนั้นก็ยังมีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่าเกณฑ์ดังกล่าวนี้เป็นเพียง "ทฤษฎี" ในทางปฏิบัติหาได้มีความเข้มงวดในเรื่องนี้แต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวของที่ประชุมอธิการบดีในเยอรมนี ถือเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่จะสร้างมาตรฐานทางวิชาการสำหรับการมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์

อันที่จริง สถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทปริญญาทั้งหลายคงไม่สามารถป้องกันหรือแก้ไขปัญหาเรื่อง "ความสามารถในเชิงวิชาการ" หรือ "จริยธรรม" ของดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ไม่ให้เกิดกรณีแบบเดียวกับผู้บริหารโฟลคส์วาเกินได้ เพราะแม้แต่ใบปริญญาทุกระดับที่บัณฑิตทั้งหลายได้รับโดยผ่านการศึกษาและการสอบในระบบทั่วไปก็ยังไม่สามารถรับประกันได้ว่าความรู้ความสามารถ และคุณค่าที่เหมาะสมกับ "ศักดิ์" และ "สิทธิ์" แห่งปริญญาใบนั้นจะยังคงดำรงอยู่หรือไม่ และคงไม่มีสถาบันใดคิดเรียกปริญญาจากบัณฑิตคืน หากบัณฑิตผู้นั้นมีความรู้ความสามารถลดน้อยลง หรือประพฤติผิดจริยธรรม กรณีที่ไม่เกี่ยวกับการได้ปริญญานั้นมา[๑] รวมทั้งไม่มีการติดตามตรวจสอบ

---

[๑] ในทางตรงกันข้ามกลับพบว่าอาจมีกรณีที่ฝ่ายการเมืองล่วงล้ำอธิปไตยของสถาบันการศึกษาในเรื่องการประสาทปริญญา ดังเช่นกรณีที่ฮิตเลอร์ออกคำสั่งถอนปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของนักเขียนรางวัลโนเบลอย่างโทมัส มันน์ (Thomas Mann, 1875–1955) ผู้ซึ่งได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยบอนน์ (Bonn) จนกระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่สอง คือ ในปี ค.ศ. ๑๙๔๖ โทมัส มันน์ จึงได้รับปริญญาดังกล่าวกลับคืนมาอีกครั้ง (ข้อมูลจาก http://de.wikipedia.org/wiki/Thomas_Mann)

ความรู้ความสามารถเชิงวิชาการของบัณฑิตแล้วมอบปริญญาซ้ำอีกครั้งเพื่อยืนยันคุณวุฒิด้วยเหตุนี้ แนวคิดเรื่อง "การมอบปริญญาซ้ำอีกครั้งเพื่อประกาศเกียรติคุณ" เนื่องจากบัณฑิตผู้นั้นมีความรู้ความสามารถเพิ่มพูนขึ้น และทำประโยชน์ต่อวงการวิชาการ อย่างกรณีที่มหาวิทยาลัยทือบิงเงินมอบแก่ เจตนา นาควัชระ ในครั้งนี้ จึงถือเป็นกรณีพิเศษ เพราะแม้แต่ในขนบของเยอรมันเอง ยังพบว่ามหาวิทยาลัยมีข้อกำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องการมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ซ้ำแตกต่างกันไป บางแห่งมีกฎเกณฑ์ห้ามมิให้มีการมอบปริญญาซ้ำ ดังตัวอย่างในระเบียบว่าด้วยเรื่องการมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของมหาวิทยาลัยเรเกินส์บัวร์ก (Regensburg) ที่ระบุว่า *"ผู้ที่เคยได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยแห่งนี้แล้วไม่มีสิทธิได้รับการเสนอชื่อเพื่อรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์"* (Universität Regensburg 2009) ในทางตรงกันข้ามมหาวิทยาลัยเก่าแก่ที่สุดในเยอรมนีคือมหาวิทยาลัยไฮเดิลแบร์ก (Heidelberg) นั้นกลับมีข้อกำหนดเกี่ยวกับ "การมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตใหม่อีกครั้ง" (Erneuerung der Promotion) โดยระบุไว้ในหมวดหมู่เดียวกันกับการมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (Ehrenpromotion) ว่า *"ในกรณีพิเศษยิ่ง คณะวิชาสามารถมอบปริญญาซ้ำใหม่อีกครั้งได้ในวาระครบรอบ ๕๐ ปีของวันรับปริญญาดุษฎีบัณฑิต โดยคณะฯ จะต้องจัดทำคำประกาศเกียรติคุณที่เหมาะสมสำหรับผลงานด้านวิชาการหรืองานด้านบริการสาธารณะที่บัณฑิตผู้สมควรได้รับการเชิดชูเกียรติท่านนั้นได้สร้างไว้"* (Universität Heidelberg 2009)

การที่มหาวิทยาลัยในประเทศเยอรมนีมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่นักวิชาการไทยในครั้งนี้มิใช่เรื่องธรรมดา ดังที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของเมืองทือบิงเงิน Schwäbisches Tagblatt ได้นำเสนอข่าวเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ว่า *"กรณีที่หาได้ยาก ศาสตราจารย์ด้านภาษาและวรรณคดีเยอรมันชาวไทย เจตนา นาควัชระ ดุษฎีบัณฑิตของคณะภาษาปัจจุบัน ได้เป็นดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของคณะวิชานี้ด้วย"* สาเหตุหนึ่งที่เรื่องนี้กลายเป็นพาดหัวข่าวนั้นเป็นเพราะมหาวิทยาลัยทือบิงเงินเอง แม้ไม่มีกฎข้อห้ามแต่ก็ไม่มีระเบียบกฎเกณฑ์ว่าด้วยเรื่องมอบปริญญาซ้ำ การมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่เจตนา นาควัชระผู้เป็นดุษฎีบัณฑิตของมหาวิทยาลัยแห่งนี้อยู่แล้ว หลังจากจบการศึกษาและรับปริญญาดุษฎีบัณฑิตไปแล้วเมื่อ ๔๔ ปีก่อน จึงนับเป็นกรณีแรก ในทัศนะของผู้เขียน การตัดสินใจมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยทือบิงเงินนั้นทั้ง "ก้าวหน้า" (กล้าทำสิ่งที่ไม่ได้ระบุ

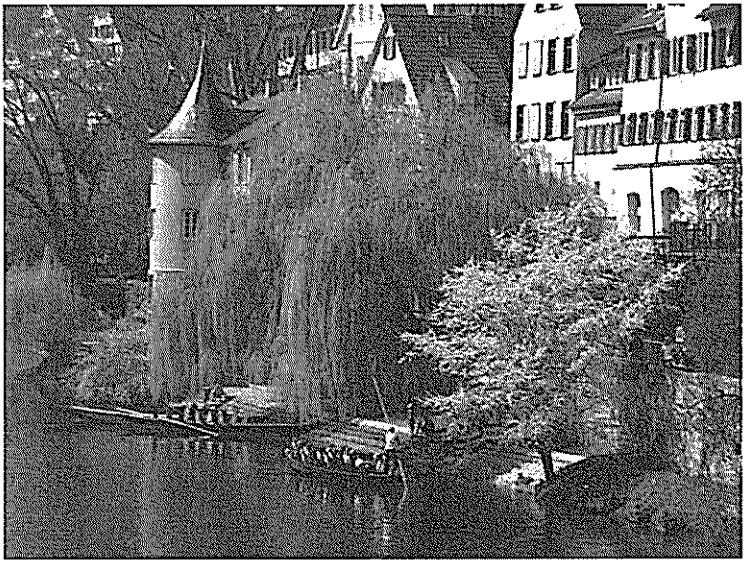

หอเฮิลเดอร์ลีน (Hölderlinturm) สถานที่ประสาทปริญญา
เดิมเป็นบ้านที่กวีเอกของเยอรมันฟรีดริช เฮิลเดอร์ลีน (Friedrich Hölderlin) พำนักอยู่
ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์และสถานที่สัมมนา

นักศึกษาไทยในเมืองทือบิงเงิน (Tübingen) มาร่วมพิธีและงานรับรอง

ไว้ในกฎระเบียบที่ถือปฏิบัติเป็นประจำ) และ "อนุรักษ์นิยม" (ที่ใช้แนวทางคล้ายกันที่เคยมีปรากฏอยู่แล้วในขนบการมอบดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของมหาวิทยาลัยเยอรมัน) ในเวลาเดียวกัน การประสาทปริญญาเพื่อประกาศเกียรติคุณในลักษณะนี้หากจะให้คำนิยามโดยใช้ศัพท์ทันสมัยเหมาะแก่วงการอุดมศึกษาไทยคงต้องเรียกว่าเป็นการออกหลักฐาน "การประกันคุณภาพ" เชิงวิชาการ (แถมเป็นความสามารถวิชาการที่มี "มูลค่าเพิ่ม") ให้แก่บัณฑิตที่จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งนี้ และได้ทำคุณูปการในทางวิชาการ จึงเป็นกรณีตัวอย่างที่น่าศึกษา

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับการมอบดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ในครั้งนี้ คือ สถานที่และวาระโอกาสในการจัดงานเพื่อประสาทปริญญา เพราะมิได้เป็นส่วนหนึ่งของพิธีมอบปริญญาบัตรประจำภาคการศึกษาของมหาวิทยาลัย แต่กลับอาศัยงานปิดการประชุมวิชาการนานาชาติเป็นโอกาสในการรวมตัวกันของนักวิชาการเพื่อมอบปริญญาและร่วมฉลองวาระแห่งเกียรติยศนี้ โดยจัดเป็นเป็นพิธีปิดการสัมมนาทางวิชาการในหัวข้อ **"โลกแห่งคุณค่า"** ซึ่งจัดขึ้นโดยมหาวิทยาลัยทือบิงเงินระหว่างวันที่ ๑๐–๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๒ นอกจากนี้ สถานที่จัดงานคือ "หอเฮิลเดอร์ลีน" (Hölderlinturm) ก็ถือเป็นสถานที่ซึ่งมีความพิเศษในทางประวัติวรรณคดีเยอรมัน และเสริมความศักดิ์สิทธิ์แห่งปริญญากิตติมศักดิ์มากยิ่งขึ้นไปอีก อันเนื่องมาจากหอคอยเก่าแก่ที่สร้างขึ้นบนฐานของป้อมปราการที่มีมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ แห่งนี้ เคยเป็นที่พำนักในบั้นปลายชีวิตของกวีเอกเยอรมันแห่งปลายศตวรรษที่ ๑๘ และต้นศตวรรษที่ ๑๙ ที่ชื่อ ฟรีดริช เฮิลเดอร์ลีน (Friedrich Hölderlin 1778–1843) ถึง ๓๖ ปี และปัจจุบันยังเป็นทั้งพิพิธภัณฑ์และสถานที่จัดกิจกรรมด้านวรรณกรรมที่สำคัญของเมืองทือบิงเงินอีกด้วย พิธีมอบปริญญาซึ่งมีแขกรับเชิญเพียงประมาณ ๔๐ คน ที่เป็นนักวิชาการจากนานาประเทศ และงานเลี้ยงรับรองในสวนเล็ก ๆ ริมแม่น้ำ จึงสะท้อนให้เห็นบรรยากาศที่เป็นกันเองในหมู่นักวิชาการด้วย[๒]

ประเด็นความพิเศษทั้งในเรื่อง "การมอบปริญญาเอกซ้ำสาขาวิชาและซ้ำสถาบัน" กับ "คำประกาศเกียรติคุณที่มีเนื้อหาวิชาการเข้มข้น" ตลอดจน "การไม่ให้พิธีรีตรองอัน

---

[๒] ผู้เขียนได้รับทราบข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานที่และบรรยากาศของพิธีมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ในครั้งนี้จาก ผศ.ดร. กิตติศักดิ์ ปรกติ (คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ผู้เป็นหนึ่งในผู้ร่วมงานในวันนั้น จึงขอขอบคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ใหญ่โตมาบดบังความสำคัญในแง่วิชาการ" เป็นสิ่งที่ท่านผู้อ่านจะสัมผัสได้ด้วยตนเองจากบทแปลทั้ง ๓ บทที่จะนำเสนอในลำดับต่อไป บทแปลที่นำเสนอชิ้นแรกเป็นคำกล่าวต้อนรับของ ศาสตราจารย์ ดร. เยือร์เกิน ชเรอเดอร์ (Prof. Dr. Jürgen Schröder) ศาสตราจารย์เกียรติคุณของสถาบันภาษาและวรรณคดีเยอรมัน ตัวแทนจากคณะภาษาปัจจุบัน ท่านเป็นผู้เสนอความคิดเรื่องการมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตในครั้งนี้ โดยชี้ให้เห็นถึงความสามารถในเชิงวิชาการของผู้สมควรได้รับเกียรติยศดังกล่าว แม้ว่าจะยังไม่เคยปรากฏว่ามีกรณีเช่นนี้ที่มหาวิทยาลัยทือบิงเงินมาก่อน

ผู้กล่าวสุนทรพจน์ในบทแปลบทที่สอง คือ ศาสตราจารย์ ดร. ไฮนซ์–ดีเทอร์ อัสส์มันน์ (Prof. Dr. Heinz–Dieter Assmann) รองอธิการบดีของมหาวิทยาลัยทือบิงเงิน ท่านเป็นตัวแทนของมหาวิทยาลัยและเป็นผู้มอบปริญญาบัตรให้แก่ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. เจตนา นาควัชระ ในฐานะตัวแทนของอธิการบดี คำกล่าวของท่านแสดงให้เห็นเช่นกันว่าท่านจริงจังกับการปฏิบัติหน้าที่นี้มากเพียงไร เพราะท่านมิได้เพียงมามอบใบปริญญาตามหน้าที่เท่านั้น แต่ยังได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับผู้ที่จะมารับใบปริญญาจากมือท่านมาเป็นอย่างดีด้วย คำกล่าวของท่านชี้ประเด็นน่าสนใจไว้หลายประการเช่นกัน การปฏิบัติหน้าที่ของท่านในวาระนี้จึงมิได้เป็นเพียงการประกอบ "พิธีกรรม" หรือ "พิธีการ" หากแต่สะท้อนให้เห็นว่าการมอบปริญญาดุษฎีกิตติมศักดิ์ในครั้งนี้เป็น "วาระวิชาการ" อย่างแท้จริง

บทความสุดท้ายซึ่งมีเนื้อหายาวที่สุดนั้นเป็นคำประกาศเกียรติคุณ (Laudatio) ที่เขียนขึ้นโดย ศาสตราจารย์ ดร. ดร. (กิตติมศักดิ์) เอเบอร์ฮาร์ด เล็มแมร์ท (Prof. Dr. Dr. h. c. Eberhard Lämmert) ผู้นิพนธ์และกล่าวคำประกาศเกียรติคุณ ถือเป็น "ผู้ใหญ่" ที่มีความสำคัญมากที่สุดในพิธีมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ในขนบเยอรมัน นักวิชาการวรรณคดี วัย ๘๔ ปี ท่านนี้เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดท่านหนึ่งในแวดวงวรรณคดีศึกษาของเยอรมนีและนานาชาติ การได้รับเชิญให้ทำหน้าที่นี้จึงมิใช่เรื่องแปลก แต่สิ่งที่น่ายกย่องกรณีที่มหาวิทยาลัยทือบิงเงินเลือกเชิญท่านเป็นผู้ทำหน้าที่ประกาศเกียรติคุณนั้น คือเหตุผลที่ว่าท่านเป็นผู้ที่เหมาะสมมากที่สุด อันเนื่องมาจากการที่ท่านเป็นผู้ที่ศึกษาผลงานของเจตนา นาควัชระ ทุกชิ้นที่เขียนเป็นภาษาเยอรมัน อังกฤษ และฝรั่งเศสและ

ได้เคยวิเคราะห์ไว้โดยละเอียด[๓] ท่านจึงนับว่าเป็นผู้ที่รู้จักผลงานวิชาการของ เจตนา นาควัชระ ดีที่สุด เนื้อหาในคำประกาศเกียรติคุณมีลักษณะคล้ายใบประเมินวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอกในขนบของมหาวิทยาลัยในประเทศเยอรมนีที่เรียกว่า "Gutachten"[๔] หากแต่ว่ามิได้เป็นการกล่าวถึงผลงานวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นผลงานชิ้นเดียว แต่เป็นการประเมินผลงานวิชาการที่ผ่านมาทั้งหมด คำประกาศเกียรติคุณที่หยิบยกมาแปลในครั้งนี้เป็นตัวอย่างชิ้นเยี่ยมของ "วิวาทะทางวิชาการ" ระหว่างนักวิชาการ "รุ่นพี่กับรุ่นน้อง" ซึ่งมีเนื้อหาเข้มข้นราวกับได้ย่อส่วนความเคลื่อนไหวในวงการวรรณคดีศึกษาร่วมสมัยผ่านการวิเคราะห์พัฒนาการทางวิชาการของ เจตนา นาควัชระ ในช่วงเวลาหลายทศวรรษมาประมวลให้ผู้ฟัง (และผู้อ่าน) ได้เห็นคล้อยตามถึงความเหมาะสมในการที่ท่านได้รับการเชิดชูเกียรติในครั้งนี้ ทัศนะเชิงวิจารณ์และความรู้ในเชิงวิชาการอันเข้มข้นเช่นนี้คงมิอาจพบได้ในคำประกาศเกียรติคุณดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์โดยทั่วไป ผู้เขียนจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเราในฐานะนักวิชาการไทยจะได้เรียนรู้อะไรบ้างจากขนบอุดมศึกษาเยอรมันอันมีรากฐานยาวนานเกือบ ๗๐๐ ปี[๕] ผ่านคำกล่าวต้อนรับ สุนทรพจน์ และคำประกาศเกียรติคุณในพิธีมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ณ มหาวิทยาลัยทือบิงเงินที่หยิบยกมาเป็นกรณีศึกษาในครั้งนี้

---

[๓] ศาสตราจารย์เล็มแมร์ทได้เคยประเมินผลงานของเจตนา นาควัชระ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ออกมาเป็นบทความเรื่อง "เจตนา นาควัชระ–ผู้ประสานระหว่างวัฒนธรรม" (แปลโดย พรสรรค์ วัฒนางกูร) ตีพิมพ์ใน ไรน์โฮลท์ กริมม์ เอเบอร์ฮาร์ด เลมแมต และเอกวิทย์ ณ ถลาง, **ว่าด้วยวัฒนธรรมและการวิจารณ์ : วิวาทะกับเจตนา นาควัชระ** (นครปฐม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๔๕), ๒๗๐–๓๒๙.

[๔] หมายถึง "ใบประเมินวิทยานิพนธ์" สำหรับการศึกษาในระดับปริญญาเอกในระบบของประเทศเยอรมนีนั้นโดยปกติต้องมีผู้ประเมิน ๒ คน โดยหนึ่งในนั้นคืออาจารย์ที่ปรึกษา ในใบประเมินนี้จะต้องระบุถึงเนื้อหาและคุณภาพของงานวิจัยที่ได้รับการประเมินโดยละเอียด ตลอดจนประเมินคุณค่าด้วยการให้ระดับคะแนน

[๕] มหาวิทยาลัยไฮเดิลแบร์ก (Heidelberg) ซึ่งก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. ๑๓๘๖ เป็นมหาวิทยาลัยที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศเยอรมนีก็จริง แต่อันที่จริงต้องจัดเป็นอันดับ ๓ ในประวัติศาสตร์อุดมศึกษาเยอรมัน เพราะมหาวิทยาลัยที่เก่าแก่ที่สุดใน "จักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์แห่งชาติเยอรมัน" คือ มหาวิทยาลัยปราก (Prague) ซึ่งก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๓๔๘ แล้ว และนับเป็นจุดเริ่มต้นแห่งอุดมศึกษาเยอรมัน

คำกล่าวต้อนรับในพิธีมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
แก่ ศาสตราจารย์ ดร.เจตนา นาควัชระ
วันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๒
โดย ศาสตราจารย์ ดร. เยียร์เกิน ชเรอเดอร์
ผู้แทนจากคณะวิชาภาษาปัจจุบัน มหาวิทยาลัยทือบิงเงิน

อาจารย์เจตนา นาควัชระ และแขกผู้มีเกียรติทั้งหลาย

ในนามของคณบดีคณะวิชาภาษาปัจจุบัน ผมขอต้อนรับทุกท่านเข้าสู่วาระพิเศษปิดท้ายรายการวันนี้ นั่นคือ พิธีมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่อาจารย์เจตนา นาควัชระ เพื่อนนักวิชาการชาวไทยของเรา

การมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ในครั้งนี้มีหลายสิ่งที่ถือว่า "ไม่ธรรมดา"

สิ่งที่ไม่ธรรมดาประการแรก คือ สถานที่จัดงาน เพราะแทนที่จะใช้ห้องบรรยายหรือหอประชุมของสถาบันการศึกษาแต่กลับมาจัดที่หอเฮิลเดอร์ลีน สถานที่สำคัญที่สุดในด้านวรรณคดีของเมืองทือบิงเงิน

สิ่งที่ไม่ธรรมดาอีกประการหนึ่ง คือ วาระโอกาสที่ใช้ในการจัดงานนี้ เพราะเป็นการมาชุมนุมกันในลักษณะข้ามชาติและข้ามวัฒนธรรม แต่จะมีสิ่งอื่นใดเล่าที่เหมาะสมสำหรับนักท่องโลกอย่างอาจารย์เจตนามากไปกว่านี้ เพราะท่านคือผู้ที่เดินทางข้ามไปมาระหว่างโลกสองส่วนที่แตกต่างกัน คือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับยุโรปตะวันตก

สิ่งที่ไม่ธรรมดามากยิ่งขึ้นไปอีก คือ ข้อเท็จจริงที่ว่าเรากำลังประกาศเกียรติคุณบุคคลผู้หนึ่งด้วยการให้ตำแหน่งดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ทั้งที่ท่านผู้นี้เคยได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยทือบิงเงินแห่งนี้ไปแล้วเมื่อ ๔๔ ปีก่อน คือ เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๖๕ ในครั้งนั้นท่านเขียนวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับเอากุสท์ วิลเฮล์ม ชเลเกิล (August Wilhelm Schlegel) โดยมี คัวร์ท ไวส์ (Kurt Wais) นักวรรณคดีเปรียบเทียบและนักวรรณคดีภาษาโรมานซ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ผมเชื่อว่าการมอบปริญญาเอกเป็นคำรบสองในลักษณะเช่นนี้เป็นเรื่องไม่ธรรมดา จนถึงกับต้องมีการกำหนดแนวปฏิบัติของมหาวิทยาลัยขึ้นมาใหม่สำหรับการนี้โดยเฉพาะ ซึ่งเรียกชื่อได้ว่าเป็น **"นาควัชระบัญญัติ"**

ผมได้ไปค้นแฟ้มการมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตของท่านมาอ่าน และจะขออ้างสิ่งที่เขียนไว้ในใบประเมินวิทยานิพนธ์ในตอนนั้นมาอ่านให้ฟังเพียงสองประโยค อาจารย์

ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของท่าน คือ ดัวร์ท ไวส์ ได้เขียนไว้ว่า *"ความขยัน ความคิดอันแหลมคม ความรู้ในเชิงวิชาการ ความแม่นยำ และพลังในการรักษาลีลาการเขียนไว้ได้อย่างเสมอต้นเสมอปลาย ทำให้ผลงานวิจัยเรื่องนี้มีความโดดเด่น เท่าที่ผมรู้ยังไม่เคยมีชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คนใดมีความสามารถในการเขียนภาษาเยอรมันในลักษณะเดียวกันนี้ได้มาก่อน"* ความคิดเห็นของผู้ประเมินวิทยานิพนธ์ท่านที่สอง ทำให้ผมประหลาดใจยิ่งขึ้นไปอีก ท่านเขียนไว้ว่า *"แทบไม่น่าเป็นไปได้ที่คนไทยคนหนึ่งจะมีความสามารถอันสมบูรณ์แบบและเข้าถึงความละเอียดอ่อนของภาษาและวัฒนธรรมยุโรปได้ลึกซึ้งถึงเพียงนี้"*

ท่านผู้มีเกียรติ แต่สิ่งที่ไม่ธรรมดามากที่สุดและสำคัญยิ่งกว่าประกาศนียบัตรใด ๆ นั่นคือ ผลงานต่อเนื่องมาตลอดชีวิตที่มีความพิเศษของอดีตนักศึกษาปริญญาเอกแห่งมหาวิทยาลัยทือบิงเงินท่านนี้ ผู้ซึ่งยังคงทำงานวิจัยอย่างสม่ำเสมอ อาจารย์เจตนา นาควัชระ ที่รัก ก็ด้วยเหตุนี้เองที่สำนักเก่าของท่านจำต้องขอต้อนรับท่านกลับสู่อ้อมกอดของเราอีกครั้งหนึ่ง

ในลำดับต่อไป ศาสตราจารย์อัสส์มันน์จะกล่าวต้อนรับในฐานะผู้แทนสำนักงานอธิการบดี และในช่วงท้าย ศาสตราจารย์เอเบอร์ฮาร์ด เล็มแมร์ท จะมากล่าวคำประกาศเกียรติคุณ ซึ่งทำให้พวกเรารู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่ง การที่เราเรียนเชิญท่านมาจากเบอร์ลินมาเพื่อมาทำหน้าที่นี้ที่ทือบิงเงินนั้น มิใช่เพียงเพราะกิตติคุณอันเป็นที่ประจักษ์ของท่านเท่านั้น แต่เพราะท่านเป็นผู้ที่ได้ค้นพบและเป็นผู้สนับสนุนเจตนา นาควัชระอย่างแท้จริง หลังจากเขาพ้นรั้วมหาวิทยาลัยทือบิงเงินไปแล้ว

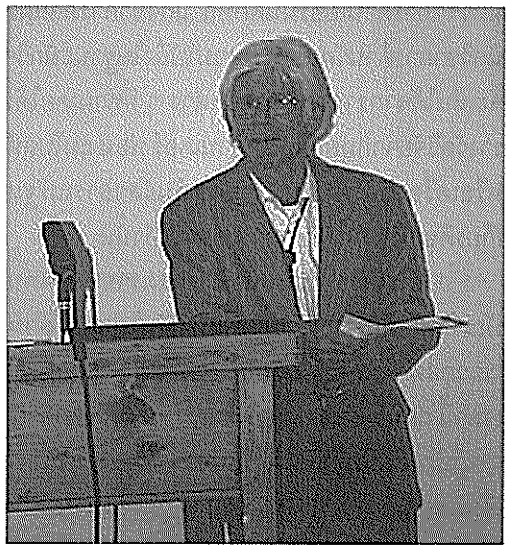

ศาสตราจารย์เยือร์เกิน ชเรอเดอร์
ผู้แทนคณะวิชาภาษาปัจจุบัน กล่าวนำในพิธีมอบปริญญา

สุนทรพจน์เนื่องในโอกาสมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
แก่ ศาสตราจารย์ ดร.เจตนา นาควัชระ
วันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ณ หอเฮิลเดอร์ลีน เมืองทือบิงเงิน
โดย ศาสตราจารย์ ดร. ไฮนซ์–ดีเทอร์ อัสส์มันน์
รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยทือบิงเงิน

ศาสตราจารย์เจตนา นาควัชระ ที่รักเคารพ
เพื่อนอาจารย์ และท่านผู้มีเกียรติ

การที่นักวิชาการท่านหนึ่งจะได้รับตำแหน่งดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์นั้นมักจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อผลงานของท่านผู้นั้นมีวุฒิภาวะในระดับหนึ่งแล้ว เกียรติยศสูงส่งเช่นนี้โดยทั่วไปมักเป็นการมอบให้เพื่อยืนยันคำกล่าวที่ว่า *"ความเพียรจะได้รับผลตอบแทนในสักวันหนึ่ง ไม่วันนี้ก็วันหน้า และก็มักจะเป็นวันหน้าเสียเป็นส่วนใหญ่"*

แต่สำหรับศาสตราจารย์เจตนา นาควัชระนั้น คำกล่าวนี้ไม่เป็นจริงแต่อย่างใด เพราะท่านได้รับการยกย่องและประกาศเกียรติคุณมาครั้งแล้วครั้งเล่า ในฐานะที่เป็นนักวิชาการด้านเยอรมันศึกษา นักวิชาการด้านฝรั่งเศสศึกษา นักวรรณคดีเปรียบเทียบ นักวิชาการด้านวัฒนธรรม รวมไปถึงในฐานะนักวิจารณ์วรรณกรรม ละคร และดนตรี ดังจะเห็นได้จากรางวัลเกียรติยศต่าง ๆ ที่ท่านเคยได้รับ ไม่ว่าจะเป็นเหรียญเกอเธ่ (Goethe) รางวัลวิจัยจากมูลนิธิอเล็กซานเดอร์ ฟอน ฮุมโบลท์ (Alexander Von Humboldt Foundation) หรือเครื่องอิสริยาภรณ์จากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงรางวัลเกียรติยศที่ท่านได้รับจากเยอรมนีเท่านั้น

อันที่จริง ก่อนหน้านี้ ศาสตราจารย์เจตนา นาควัชระ เคยได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยทือบิงเงินไปแล้ว สำหรับผลงานวิทยานิพนธ์ของท่านเรื่อง *"เอากุสท์ วิลเฮล์ม ชเลเกิล ในฝรั่งเศส"* โดยมี *คัวร์ท ไวส์* เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา แต่ในเวลานี้ ณ ที่นี้ ศาสตราจารย์เจตนา นาควัชระ กำลังจะได้รับการเชิดชูเกียรติด้วยปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์อันเนื่องจากผลงานในองค์รวมของท่าน ผลงานอันเป็นสะพานเชื่อมต่อระหว่างประเทศไทยมาตุภูมิของท่าน กับแก่นกลางของยุโรป อันได้แก่ เยอรมนี ฝรั่งเศส และอังกฤษ ซึ่งท่านเชื่อมประสานเข้าด้วยกันได้อย่างน่าทึ่ง

ผมไม่ได้รับหน้าที่มากล่าวยกย่องผลงานทั้งหลายของท่านในรูปของถ้อยคำสดุดี

และผมจะไม่ทำหน้าที่แทนท่านผู้ซึ่งจะมากล่าวคำประกาศเกียรติคุณ อย่างไรก็ตาม ผมไม่ต้องการปกปิดความชื่นชมที่ผมมีต่อบุคลิกภาพทางวิชาการของอาจารย์เจตนา นาควัชระ ซึ่งเรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับเนื้อหาทางวิชาการของงานที่ท่านได้สร้างขึ้น แต่เป็นเรื่องวัตรปฏิบัติในฐานะนักวิชาการ และเป็นเรื่องที่ผมรู้สึกว่าจำเป็นต้องเอ่ยถึง ผู้สนใจศึกษาวรรณคดีและวัฒนธรรมต่างชาติอย่างเอาจริงเอาจังนั้นมักมีแนวโน้มที่จะแสดงความนอบน้อมถ่อมตนต่อสิ่งที่เขานำมาศึกษา ศาสตราจารย์เจตนา นาควัชระ แสดงลักษณะดังกล่าวออกมาในงานเขียนหรือการบรรยายของท่านเช่นกัน แต่ว่าท่านก็ไม่เคยละเว้นการทำหน้าที่เป็นผู้ท้าทายและเป็นผู้วิจารณ์มาโดยตลอดด้วยเช่นกัน

สิ่งที่ผมประทับใจในตัวท่านเป็นพิเศษก็คือท่าทีที่ท่านมีต่อการถ่ายทอดความรู้และความเข้าใจวรรณกรรมต่างชาติให้แก่นักศึกษาชาวไทย ในยุคสมัยที่แม้แต่นักศึกษาสาขาภาษาและวรรณคดีเยอรมันที่เป็นชาวเยอรมันเองยังเห็นว่าการชมภาพยนตร์ที่สร้างจากงานวรรณกรรมน่าจะเพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องอ่านผลงานวรรณกรรมที่อ่านและเข้าใจยากทั้งหลาย ท่านศาสตราจารย์เจตนา นาควัชระ กลับประกาศจุดยืนเป็นฝ่ายตรงข้ามกับสิ่งที่เรียกว่า "หนังสืออ่านง่าย" หรือตัวบทวรรณกรรมที่ได้รับการดัดแปลงให้ง่ายลง ท่านยังคงเรียกร้องให้นักศึกษาชาวไทยอ่านตัวบทวรรณกรรมภาษาต่างประเทศฉบับจริงที่เป็นตัวแทนแห่งยุคสมัย แต่ว่าท่านช่วยเหลือผู้เรียนเหล่านั้นอย่างเต็มที่ด้วยการให้คำอธิบายเกริ่นนำและคำวิจารณ์ที่เหมาะสมแก่พวกเขา เราเรียกการกระทำเช่นนี้ของครูว่าเป็นการ *"ส่งเสริมด้วยการเรียกร้อง"* ผมขอกล่าวถึงประเด็นนี้ในยุคสมัยที่เรากำลังลดข้อเรียกร้องที่มีต่อนักศึกษาในระดับปริญญาตรี เพราะการตัดข้อเรียกร้องใดออกไปจากระบบการศึกษาย่อมหมายความว่าเราได้เลิกส่งเสริมสนับสนุนพวกนักศึกษาในเรื่องดังกล่าวไปด้วย

ผมคงต้องขอตั้งข้อสังเกตที่เรียกได้ว่า "เจ๋งสุด ๆ" เพิ่มอีกหนึ่งประเด็น การใช้คำนี้ไม่ได้หมายความว่าผมเป็นลิเกหลงโรงหรือใช้ภาษาผิดระดับหรอก ผมเพียงแต่ขอยืมสำนวนวัยรุ่นเช่นนี้มาใช้เพื่อเอ่ยถึงข้อวิพากษ์ภาษาเยอรมันที่ศาสตราจารย์เจตนา นาควัชระ ได้ให้ไว้ ท่านได้แสดงความเห็นไว้ว่าความวิบัติของภาษาในระดับการสื่อสารด้วย SMS นั้น ไม่เพียงแต่มีผลในเชิงสุนทรียะทางภาษาเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อความสัมพันธ์

ทางสังคมของผู้พูดภาษานั้นด้วย[๖]

บางคนอาจเห็นว่ามุมมองเช่นนี้เป็นเพียงความพยายามที่จะสร้างความแข็งแกร่งแก่ศีลธรรมและวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากความรู้สึกไม่พอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ ขณะที่หลายคนบ่นถึงเรื่องภาวะโลกร้อนหรือการสูญพันธุ์ของพืชบางชนิด บางคนอาจบ่นถึงเรื่องความวิบัติของภาษาเยอรมัน ผมเองเห็นว่า การแสดงออกทางคำพูดเป็นการสะท้อนความคิดของบุคคลนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้ไม่ใช่เรื่องที่จะตัดสินสรุปผลได้ในวันนี้ ณ ที่นี้ และข้อสังเกตของศาสตราจารย์เจตนา นาควัชระ นั้นมิได้เป็นการแสดงความสะใจที่ได้เห็นความตกต่ำของภาษาเยอรมันแต่อย่างใด เป้าหมายของท่านในการที่จะขัดขวางไม่ให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวไปไกลกว่านั้น ท่านประกาศไว้ชัดเจนว่า *"ขอความสงบสุขจงมีแก่ร้านเหล้า ขอความวิบัติจงมีแก่โทรศัพท์มือถือ"*[๗] หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า *"จงกลับไปสู่วัฒนธรรมทางภาษาและการพูดจากัน ซึ่งยังพบได้ในร้านเหล้า แต่ไม่อาจมีได้ในการสื่อสารด้วยโทรศัพท์มือถือ"*

พวกเราได้เห็นแล้วว่าศาสตราจารย์เจตนานั้นมิใช่ปราชญ์ที่หมกตัวอยู่แต่ในห้องทำงานอย่างแน่นอน ความเป็นปราชญ์ของท่านปรากฏเด่นชัดมาโดยตลอดในผลงานทั้งหลาย และการที่ศาสตราจารย์เจตนา นาควัชระ เป็นที่เคารพยกย่องอย่างสูงในหมู่เพื่อนร่วมสาขาวิชา ทั้งในเรื่องความสามารถเชิงวิชาการ และในด้านการวางตัวของท่าน ผมเองได้ประจักษ์ด้วยตนเองแล้ว หลังจากที่ได้เป็นผู้ร่วมจัดการประชุมสัมมนานานาชาติ เรื่อง "เวทีละครกับศาลสถิตยุติธรรม" ในโครงการ "โลกแห่งคุณค่า" ในช่วงหลายวันที่ผ่านมานี้

สำหรับการปิดท้ายการประชุมทางวิชาการในครั้งนี้ ผม ในฐานะตัวแทนของมหาวิทยาลัย ในนามของท่านอธิการบดี และคณะวิชาภาษาปัจจุบัน มหาวิทยาลัยทือบิงเงิน ขอมอบปริญญาบัตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่ศาสตราจารย์เจตนา นาควัชระ และขอแสดงความยินดีอย่างจริงใจในโอกาสที่ท่านได้รับเกียรติยศในครั้งนี้ เหตุผลในการประกาศเกียรติคุณของท่านนั้นระบุไว้ในปริญญาบัตรนี้อย่างชัดเจน ซึ่งผมจะขออ่านให้ท่านทั้งหลายได้ฟังก่อนจะมอบให้ศาสตราจารย์เจตนา นาควัชระ ในลำดับต่อไป

---

[๖] ศาสตราจารย์อัสส์มันน์อ้างถึงบทความภาษาเยอรมันของ เจตนา นาควัชระ ในหัวข้อ "Über Macht, Ohnmacht und Allmacht der Sprache : Von Mündlichkeit über Schriftkultur zu Medienherrschaft," **Weimarer Beiträge** 53 (März 2007) : 381–397. ฉบับแปลภาษาอังกฤษชื่อ "On the Power, Powerlessness and Omnipotence of Language : From Oral Culture through Written Culture to Media Domination" ลงพิมพ์ใน **Silpakorn University International Journal** 7 (2007) : 89–111.

[๗] เป็นคำคมล้อเลียนงานชื่อ "Der Hessische Landbote" ของนักประพันธ์ Georg Büchner (1813–1837)

Eberhard Karls Universität Tübingen
Die Neuphilologische Fakultät

verleiht

Herrn Professor Dr. Chetana Nagavajara

in Anerkennung seiner außerordentlichen Verdienste
als bedeutender Germanist, Komparatist
und Kulturwissenschaftler,
als Förderer der deutschen Sprache,
Literatur und Kultur in Thailand,
als Vermittler zwischen den südostasiatischen
und den westeuropäischen Literaturen und Kulturen

den Grad und die Würde eines
Ehrendoktors der Philosophie

Zum Zeugnis dessen ist diese Urkunde ausgestellt,
mit dem Siegel der Universität versehen
und von Rektor und Dekan unterschrieben.

Tübingen, den 13. Juli 2009

Der Rektor

Der Dekan

มหาวิทยาลัยเอเบอร์ฮาร์ด คาร์ลส์ ทือบิงเงิน
คณะวิชาภาษาปัจจุบัน
มอบปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
แก่
ศาสตราจารย์ ดร. เจตนา นาควัชระ

เพื่อประกาศถึงความสามารถอันโดดเด่น
ในฐานะนักวิชาการด้านเยอรมันศึกษา นักวรรณคดีเปรียบเทียบ
และนักวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษา
ในฐานะผู้ส่งเสริมภาษา วรรณคดี และวัฒนธรรมเยอรมันในประเทศไทย
ในฐานะผู้ประสานเชื่อมต่อระหว่างวรรณคดีและวัฒนธรรม
เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับยุโรปตะวันตก

เพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณดังกล่าว จึงออกปริญญาบัตรฉบับนี้ไว้
โดยมีตราประทับของมหาวิทยาลัย
และอธิการบดีกับคณบดีร่วมลงนาม

ทือบิงเงิน

อธิการบดี
-ลายมือชื่อ-

คณบดี
-ลายมือชื่อ-

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม ๑๒๖ ตอนที่ ๑ ง หน้า ๑๓ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๒

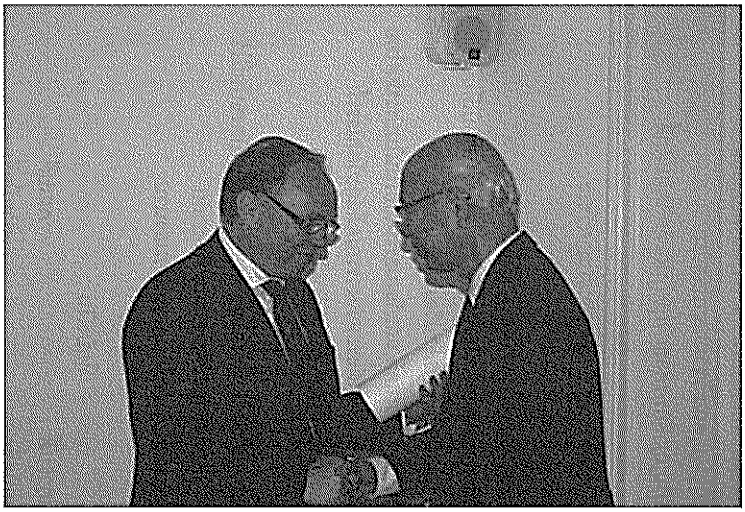

ศาสตราจารย์ไฮนซ์-ดีเทอร์ อัสส์มันน์ (Heinz-Dieter Assmann)
รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยทือบิงเงิน (Tübingen)
ทำพิธีมอบปริญญาบัตร

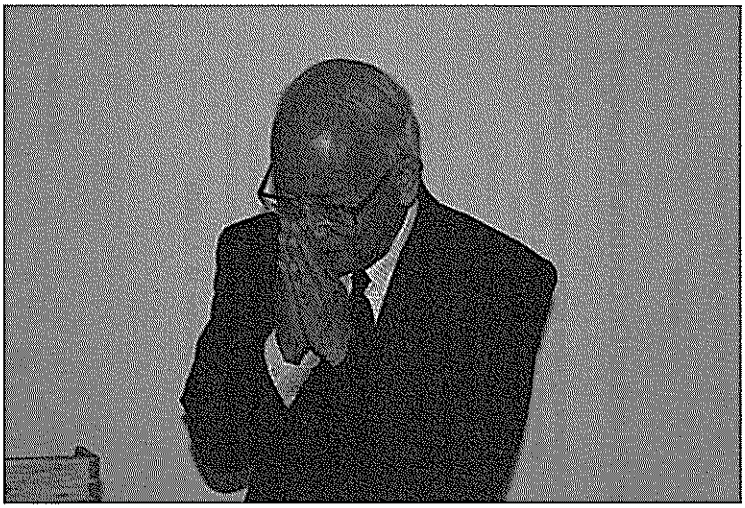

ศาสตราจารย์ ดร.เจตนา นาควัชระ
ขอบคุณแขกผู้มีเกียรติที่มาร่วมพิธีด้วยการคารวะแบบไทย

คำประกาศเกียรติคุณ
เนื่องในพิธีมอบปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ของคณะวิชาภาษาปัจจุบัน
มหาวิทยาลัยทือบิงเงิน
แก่ ศาสตราจารย์ ดร.เจตนา นาควัชระ
วันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๕๒
โดย ศาสตราจารย์ ดร. (กิตติมศักดิ์) เอเบอร์ฮาร์ด เล็มแมร์ท
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ มหาวิทยาลัยเสรีเบอร์ลิน

นับเป็นโอกาสดีที่การประชุมวิชาการว่าด้วยเรื่องโลกอันแตกต่างกันในเรื่องของคุณค่าจบลงด้วยการประกาศเกียรติคุณนักวิชาการท่านหนึ่ง ผู้ซึ่งอุทิศชีวิตในทางวิชาการของท่านให้แก่การธำรงอยู่ร่วมกันของคุณค่าที่แตกต่างกันบนโลกซึ่งนับวันจะแคบลงทุกที ใบนี้ เจตนา นาควัชระ อักษรศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยม) จากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ดุษฎีบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยทือบิงเงิน และศาสตราจารย์เกียรติคุณแห่งมหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยชั้นนำแห่งหนึ่งของประเทศไทย นับเป็นนักอักษรศาสตร์ผู้ซึ่งรู้จักคุ้นเคยอย่างดีกับการมีบทบาทร่วมกันและความท้าทายของโลกแห่งคุณค่าที่แตกต่างกันมาตั้งแต่สมัยที่ท่านยังศึกษาอยู่

แม้ประเทศไทยในสมัยนั้นจะถูกรายล้อมไปด้วยบรรดาประเทศอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส แต่ก็มีประเพณีและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง อันมีรากเหง้ามาจากอินเดีย ขณะที่กำลังอยู่ในทศวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น ประเทศไทยก็ได้กลายเป็นจุดที่ทั้งซีกโลกตะวันออกและซีกโลกตะวันตกต่างให้ความสนใจ ท่ามกลางสถานการณ์เช่นนั้น นักศึกษาที่ชื่อ เจตนา นาควัชระ ได้ตัดสินใจเลือกเรียนภาษายุโรปหลายภาษาที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ หลังจากนั้นจึงเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาเอกในสาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบที่มหาวิทยาลัยทือบิงเงิน ซึ่งขณะนั้นเป็นมหาวิทยาลัยเพียงแห่งเดียวในประเทศเยอรมนีที่เปิดสอนสาขาวิชานี้

หนังสือเล่มแรกคือวิทยานิพนธ์ที่ว่าด้วย เอากุสท์ วิลเฮล์ม ชเลเกิล (August Wilhelm Schlegel) ผู้รู้วรรณคดียุโรปที่สำคัญที่สุดคนหนึ่ง เนื่องด้วยอิทธิพลของชเลเกิลที่มีต่อวรรณคดีวิจารณ์ของฝรั่งเศสอย่างต่อเนื่อง แม้บางครั้งความสัมพันธ์นั้นอาจมีลักษณะ

ตึงเครียดอยู่บ้าง การศึกษาเรื่องนี้จึงเป็นการแสดงให้เห็นชัดว่าท่านให้ความสำคัญอย่างจริงจังต่อองค์ความรู้เกี่ยวกับการประสานความเข้าใจและอุปสรรคในการทำความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

ด้วยความมั่นใจในลักษณะเดียวกันนี้เอง ในเวลาต่อมาท่านจึงเลือกที่จะศึกษาผลงานของ แบร์ทอลท์ เบรชท์ (Bertolt Brecht) นักประพันธ์ผู้มักหยิบยกเรื่องต่าง ๆ จากวัฒนธรรมยุโรป อเมริกา หรือจีนโบราณมาเป็นแก่นเรื่อง หนังสือเรื่อง *"เบรชท์กับฝรั่งเศส"* ไม่เพียงแต่จะศึกษาประเด็นสภาพความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของยุโรปโดยรวม นับตั้งแต่เรื่อง *"วันเวลาของสภาประชาชน"* (Tage der Commune) ไปจนถึงเรื่อง *"บทสนทนาของผู้อพยพ"* (Flüchtlingsgespräche) แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่แบบกลืนไม่เข้าคายไม่ออกระหว่างชาวอังกฤษกับชาวฝรั่งเศสด้วยในละครเรื่อง "คดีของชาน ดาร์ก" (Prozeβ der Jeanne d' Arc) คุณค่าสำคัญของหนังสือเล่มนี้ยังอยู่ที่การสามารถทำให้นักวิจัยเบรชท์ทั้งที่เป็นชาวยุโรปตะวันตกและยุโรปตะวันออกหันมาเห็นคุณค่าผลงานบางเรื่องของเบรชท์และเอกสารที่ค้นได้จากหอจดหมายเหตุต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้รับความสนใจมาก่อนหน้านั้น นักอักษรศาสตร์ผู้ซึ่งนิยามตนเองว่า "มิได้มีมาจากวัฒนธรรมตะวันตก" ผู้นี้เองกลับเข้าใจที่จะไปขุดค้นเรื่องสั้นชื่อ *"วัฒนธรรมการกิน"* (Eβkultur) ซึ่งเป็นการวิพากษ์ชาวฝรั่งเศสในฐานะเจ้าอาณานิคมที่ชอบวางตนว่ามีวัฒนธรรมเหนือกว่าชนพื้นเมือง อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องนี้ไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่ประเด็นการวิพากษ์วิจารณ์ฝรั่งเศสในฐานะเจ้าประเทศราชแต่ฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่งานชิ้นเล็ก ๆ ชิ้นนี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือให้นักวิจัยตรวจขอบเขตขององค์ความรู้ในการศึกษาค้นคว้าของตนเองด้วย

แทบไม่มีนักวิชาการวรรณคดีคนอื่นคนใดในยุคสมัยเดียวกันกับ เจตนา นาควัชระ ที่ได้ใช้โอกาสในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมจากประเทศและจากทวีปต่าง ๆ อย่างเต็มที่มาตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๖๐ เพื่อถางทางไปสู่องค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์และพรมแดนทางวัฒนธรรมโดยไม่หลงทางไปในดินแดนของทฤษฎีที่เป็นนามธรรม ถึงกระนั้นก็ตามท่านได้พยายามทำสิ่งที่ท่านเรียกเองว่าเป็น *"บททดลองในเชิงทฤษฎี"* (Nagavajara 1998 : 53) โดยนำมโนทัศน์เรื่อง *"ศิลปะสองทางให้แก่กัน"* ของ ออสการ์ วัลเซิล (Oskar Walzel) มาขยายเป็น "ต้นแบบความคิด" ที่ไม่เพียงแต่จะเป็นการสร้างเครื่องมือในการศึกษาให้แก่ตัวท่านเอง แต่ยังขยายขอบเขตให้กว้างขึ้นจนสามารถนำมาใช้พิจารณา

ลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นและความสัมพันธ์ที่ศิลปะเหล่านั้นมีต่อกัน ตลอดจนธรรมเนียมปฏิบัติที่พบในวงการสร้างสรรค์งานวรรณศิลป์ด้วย

วัลเซิลเองได้ตั้งความหวังไว้กับแนวคิดของตนที่ต้องการจะให้นักประวัติวรรณคดีมีโอกาสที่จะขยายขอบข่ายของสิ่งที่ตนศึกษาให้กว้างขวางครอบคลุมยิ่งขึ้น แนวคิดดังกล่าวพัฒนามาจากมโนทัศน์พื้นฐานต่าง ๆ ของเวิล์ฟฟลิน[๕] เจตนา นาควัชระ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงทฤษฎีของวัลเซิล แต่เปลี่ยนขอบเขตการใช้ทฤษฎีอย่างชัดเจน ซึ่งความสนใจที่มีต่อทฤษฎีนี้ไม่ได้เป็นเพียงเพราะทำให้สามารถวิเคราะห์แยกแยะปรากฏการณ์ทางศิลปะได้อย่างชัดเจนเท่านั้น แต่เป็นเพราะทฤษฎีนี้สามารถอธิบายปรากฏการณ์และกระบวนการซึ่งเกิดขึ้นจริงในขอบเขตศิลปะแขนงต่าง ๆ และในด้านของความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะเหล่านั้น

ข้อสังเกตเบื้องต้นสองประการที่มีต่อพัฒนาการของวรรณคดีไทยมีความสำคัญมากในการวิเคราะห์เรื่องนี้ ประการแรกคือ ขนบทางวรรณศิลป์ในภูมิภาคนี้เมื่อเทียบกับวัฒนธรรมตะวันตกแล้วนับว่ายังห่างไกลจากวัฒนธรรมลายลักษณ์อยู่มาก มุขปาฐะและแนวปฏิบัติอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับมุขปาฐะ ทั้งที่เป็นการรักษาของเก่าและเป็นการต้นขึ้นใหม่ไม่เพียงแต่จะเป็นตัวสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาคมในชีวิตจริงเท่านั้น แต่ยังส่งผลในด้านวิวัฒนาการเชิงประวัติของวรรณศิลป์ด้วย อีกทั้งศิลปะแขนงต่าง ๆ ในประเทศไทยซึ่งย่อมหมายรวมถึงตัวศิลปินด้วยนั้น ยังแตกต่างกับวัฒนธรรมตะวันตกในแง่ที่ว่าไม่เรียกร้องความชำนาญเฉพาะทาง โดยเฉพาะในแวดวงวัฒนธรรมพื้นบ้าน การมี "ความสามารถหลายทาง" ถือเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ใช่เรื่องแปลก อีกแง่มุมหนึ่งที่วัฒนธรรมตะวันตกได้สูญเสียความสำคัญไปหลายชั่วทศวรรษแล้ว แต่ยังพบในวัฒนธรรมไทย ก็คือความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมราชสำนักกับวัฒนธรรมชาวบ้านและความพยายามอันแรงกล้าจากฝ่ายของราชสำนักที่จะประสานวัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้เข้าด้วยกัน

ด้วยฝีมือของผู้ที่รู้จักสภาวะอันหลากหลายของวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทฤษฎีตะวันตกทฤษฎีหนึ่ง ซึ่งแรกเริ่มเดิมทีเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับให้นักวิจัยนำไปใช้ ได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นทฤษฎีที่ไม่เพียงแต่จะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์

---

[๕] นักประวัติศาสตร์ศิลป์ ไฮนริช เวิล์ฟฟลิน (Heinrich Wölfflin) เป็นต้นแบบแนวคิดที่ออสการ์ วัลเซิลนำมาพัฒนาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สำหรับวิชาวรรณคดีศึกษา

ระหว่างศิลปะต่างแขนง แต่ยังชี้ให้เห็นด้วยว่า ศิลปะเหล่านี้มีอิทธิพลต่อกันในลักษณะใด ทั้งในแนวนอนระหว่างศิลปะแขนงต่าง ๆ ด้วยกันเอง และในแนวตั้งระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม เจตนา นาควัชระทั้งขยายความและสร้างความชัดเจนให้แก่ทฤษฎีดังกล่าว จนทำให้กลายเป็นทฤษฎีเฉพาะทางว่าด้วยเรื่องการส่งผลกระทบต่อกันทางวัฒนธรรม และได้นำองค์ความรู้นี้มาเขียนบรรยายเป็นภาษาเยอรมันไว้ในรูปบทความซึ่งต่อมาได้รับการรวมเล่มอยู่ในหนังสือเรื่อง *"วัฒนธรรมส่องทางให้แก่กัน"* (Wechselseitige Erhellung der Kulturen)

การเลือกศึกษาค้นคว้าสิ่งที่อยู่ตรงรอยต่อระหว่าง "โลกตะวันออก" กับ "โลกตะวันตก" ทำให้ท่านได้ใช้ประโยชน์จากความรู้อันเปี่ยมล้นในฐานะที่เป็นปรมาจารย์ของวิชาอักษรศาสตร์ในประเทศของท่าน ในขณะเดียวกันนั้นท่านย้ำเสมอว่า นักวิชาการวรรณคดีต้องให้ความสำคัญแก่ "คุณค่า" ที่เห็นประจักษ์ได้ เพราะการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมย่อมผูกอยู่กับเงื่อนไขทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้ ท่ามกลางแนวคิดที่หลากหลายแตกต่างกัน ระหว่างความโดดเด่นและเด็ดเดี่ยวของซาร์ตร์ (Sartre) ในเรื่อง *"วรรณคดีแห่งการผูกมัด"* (littérature engagée)[๙] กับ แนวคิดของโรลอง บาร์ต (Roland Barthes) ที่แยกความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างการวิจารณ์วรรณคดีแบบประเมินคุณค่ากับวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์และปลอดการประเมินคุณค่า ซึ่งมุ่งศึกษาแต่องค์ประกอบของตัวบทวรรณกรรมเท่านั้น เจตนา นาควัชระ ได้ตัดสินใจเลือกทางสายกลาง จนได้แนวร่วมจากพวกนักโครงสร้างนิยมด้วย โดยนำเอาแนวคิดของเรเน เวลเล็ก (René Wellek) และ นอร์โทรป ฟรี (Northrop Frye)[๑๐] มาหลอมรวมเป็นจุดยืนที่มีลักษณะเฉพาะของตัวเองที่เป็นแนวคิดที่มีความชัดเจนและเป็นอิสระจากแนวคิดของนักวิชาการคนใดคนหนึ่ง นั่นคือ แนวคิดเรื่องการตีความแนวประเมินคุณค่าที่ตั้งอยู่บนรากฐานของการครุ่นคิดพินิจนึก สำหรับเจตนา นาควัชระ นอกจากการประเมินคุณค่าตัวงานวรรณกรรม

---

[๙] ในทัศนะของชอง-โปล ซาตร์ (Jean-Paul Satre) วรรณคดีมิใช่เครื่องสำเริงอารมณ์เท่านั้น หากแต่เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยที่นักเขียนและผู้อ่านพร้อมที่จะ "ผูก" ตัวเองเข้าไปแก้ปมปัญหาของสังคม (เจตนา นาควัชระ ๒๕๓๙ : ๗๘)

[๑๐] เรเน เวลเล็ก (René Wellek) เป็นนักวิชาการที่ให้ความสนใจกับปัญหาการประเมินคุณค่า และผู้ตั้งข้อสรุปไว้ว่าการวิจารณ์จะเลี่ยงการประเมินคุณค่าไม่ได้ในขณะที่ นอร์โทรป ฟรี (Northrop Frye) เป็นหนึ่งในบรรดาผู้ปฏิเสธการประเมินคุณค่า ทั้งสองจึงมีจุดยืนที่อยู่คนละขั้ว

เองจะเป็นเรื่องสำคัญแล้ว การตัดสินคุณค่าของวรรณกรรมที่มีต่อสังคมโดยรวมยังต้องถือเป็นหนึ่งในหน้าที่สำคัญซึ่งนักวิชาการวรรณกรรมพึงมีต่อสาธารณชนด้วย การคาดการณ์ว่าในสภาพที่สื่อโสตทัศน์ทั้งหลายแพร่ขยายอย่างรวดเร็ว วรรณกรรมอาจสูญเสียความสำคัญในฐานะที่เป็นตัวจักรกลในการสร้างจิตสำนึกโดยทั่วไป และเป็น "เครื่องมือปลุกจิตสำนึก" ยิ่งทำให้ท่านตอกย้ำถึงหน้าที่ของนักวิชาการด้านวรรณกรรมในเรื่องการประเมินคุณค่าวรรณกรรมมากยิ่งขึ้น

ความจริงจังในเรื่องหน้าที่ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นชัดเจนในคำแนะนำที่ท่านให้ไว้เป็นแนวทางแก่นักศึกษาชาวไทยที่ศึกษาเล่าเรียนวรรณคดียุโรปว่า วรรณคดีศึกษาที่ว่าด้วยมัธยสมัยของยุโรปซึ่งได้รับการพัฒนามาอย่างดีนั้นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งที่จะช่วยให้เข้าใจรูปแบบการถ่ายทอดเรื่องราวทางมุขปาฐะผ่านผู้เล่าเรื่องโดยใช้ความสามารถในการจดจำและการด้นสดควบคู่กันไปได้ซึ่งเป็นรูปแบบที่ยังคงแพร่หลายในสังคมไทย นอกจากนี้ ท่านยังสามารถทำให้บรรดาชาวตะวันตกผู้เชี่ยวชาญในด้านการบรรณาธิการกิจเกี่ยวกับต้นฉบับโบราณเชื่อด้วยว่า นอกจากความเชื่องมงายในเรื่องของจุดกำเนิดของต้นฉบับที่นักวิชาการตะวันตกคิดว่าจะได้มาจากการชำระตัวบทอันละเอียดลออนั้น บริบททางสังคมและการประเมินคุณค่าตัวบทที่เปลี่ยนไปเมื่อผ่านกลุ่มผู้รับที่แตกต่างกัน ก็เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับการเขียนประวัติวรรณคดีเช่นกัน

ความเข้าใจในลักษณะเช่นนี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่เจตนา นาควัชระ คาดหวังที่จะสกัดออกมาจากวรรณกรรมในประเทศของตนนั้นพ้องกันกับงานวิจัยในวงวิชาการตะวันตกเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการศึกษาภาคสนามของนักวิชาการภาษาสลาฟแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์เวิร์ดที่ชื่ออัลเบิร์ต บี ลอร์ด (Albert B. Lord) ผู้ซึ่งแสดงให้เห็นในเรื่อง *"นักขับนิทาน"* (The Singers of Tales) ว่าตัวบทของนักร้องเร่ร่อนแถบบอลข่านในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ นั้น นอกจากแสดงให้เห็นถึงความชำนาญในการเล่าซ้ำแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่ามีการปรับเปลี่ยนตัวบทให้เข้ากับกลุ่มผู้ฟังแต่ละกลุ่มได้อย่างน่าประทับใจด้วย มีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งบรรณาธิการวัยหนุ่มสาวทั้งหลายที่จะให้ความมั่นใจกับวงการให้ได้ ว่าควรจะให้ความสำคัญต่อการบันทึกรูปแบบการถ่ายทอดเรื่องราวอันหลากหลายตามจินตนาการของผู้เล่าโดยเลิกตั้งความหวังลม ๆ แล้ง ๆ ที่จะสร้างตัวบทดั้งเดิมขึ้นมาใหม่ให้ได้ เจตนา นาควัชระ ได้ค้นพบสูตรที่จะอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ได้ แทนที่จะกล่าวถึงการสร้างฉบับใหม่ขึ้นมาตลอดเวลาจากรากฐานของต้นฉบับอันเป็นปฐม เขากลับกล่าวถึง

ปรากฏการณ์ที่ว่าด้วย "ศักยภาพในการเกิดใหม่" (Nagavajara 1998 : 68) ราวกับเป็นสูตรสำเร็จที่ถือกำเนิดมาจากมโนทัศน์เรื่อง *"การค้นหาความจริงในเรื่องปรัมปรา"* ของบลูเมินแบร์ก (Blumenberg)[๑๑] ก็เป็นได้ หากว่าท่านผู้นี้ได้ค้นหาสูตรนั้นพบ

สำหรับนักวรรณคดีเปรียบเทียบที่ชื่อเจตนา นาควัชระนั้น การเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมในสังคมสมัยใหม่ในระดับนานาชาตินั้น มักเป็นหนทางที่มีคุณประโยชน์เสมอที่จะช่วยให้เข้าใจและสามารถหาข้อสรุปเกี่ยวกับสถานการณ์ในประเทศของตนเองได้อย่างมั่นคงและถี่ถ้วน แต่ไม่ว่าท่านจะคิดอย่างไรในการให้ความสำคัญต่อบทบาทของวรรณกรรมต่อกระบวนการทางสังคม หรือแม้แต่กระบวนการทางการเมือง เป้าหมายสำคัญที่สุดของท่านยังคงอยู่ที่การปูทางให้แก่งานวรรณกรรมทั้งในแวดวงวิชาการและในหมู่สาธารณชน อันหมายถึงหนทางที่วรรณกรรมจะสามารถมีผลกระทบต่อผู้คนได้ในฐานะ "พลังทางจิตวิญญาณที่ช่วยชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์"

การมีจุดมุ่งหมายชัดเจนดังกล่าวทำให้ท่านได้ริเริ่มโครงการวิจัยที่มีหลายขั้นตอนหลายระดับขึ้นเมื่อทศวรรษก่อน เริ่มต้นจากโครงการ "กวีนิพนธ์ในฐานะพลังทางปัญญาของสังคมร่วมสมัย" หลังจากนั้นจึงขยายขอบข่ายไปสู่การวิจารณ์ศิลปะแขนงต่าง ๆ ในเวลาต่อมา โครงการซึ่งเป็นความริเริ่มของท่านได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ในโครงการที่สอง ท่านไม่เพียงแต่ทำงานร่วมกับนักอักษรศาสตร์เท่านั้น แต่ยังมีนักวิจารณ์ละคร นักวิจารณ์ศิลปะ และนักวิจารณ์ดนตรีด้วย โดยพยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงการถ่ายโอนระหว่างศิลปะแขนงต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นมโนทัศน์ โดยเฉพาะในการใช้อุปลักษณ์ ซึ่งทั้งการวิจารณ์วรรณคดีและการวิจารณ์ศิลปะใช้อยู่ตลอดเวลาและจำเป็นต้องใช้ เพื่อที่จะบรรยายลักษณะเด่นของศิลปะแต่ละประเภทให้แก่กลุ่มผู้รับได้ตรงเป้า

ในขณะเดียวกันโครงการนี้ยังมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยนำพาการวิจารณ์ในประเทศนี้ให้พ้นจากสภาวะวิกฤตด้วย การก้าวกระโดดจากวัฒนธรรมมุขปาฐะสู่การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารภายในเวลาไม่กี่ทศวรรษ (Nagavajara 2003 : 68–69) ทำให้ประเทศ

---

[๑๑] ฮันส์ บลูเมินแบร์ก (Hans Blumenberg 1920–1996) เป็นนักปรัชญาที่สนใจศึกษาเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์และมานุษยวิทยา เขาให้ความสนใจเรื่องการตั้งชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่เราไม่รู้จักซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่พบในวงการวิชาการแต่เปรียบเทียบได้กับการค้นหาความจริงในนิทานปรัมปราทั้งหลาย

ไทยไม่มีเวลาที่จะสร้างความแข็งแกร่งให้แก่วัฒนธรรมลายลักษณ์ หรืออย่างน้อยก็มิได้ให้โอกาสแก่สื่อสิ่งพิมพ์ได้เอื้อให้สาธารณชนได้สัมผัสกับวรรณกรรมและศิลปะร่วมสมัยด้วยวิจารณญาณ

แต่ละก้าวย่างของโครงการจึงมิได้มีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อแสดงให้เห็นประจักษ์ว่าในการปฏิบัติการด้านการตีความ เช่นเดียวกับในการวิจารณ์ศิลปะนั้น มีการถ่ายโอนองค์ความรู้ในด้านของมโนทัศน์หรืออุปลักษณ์ต่าง ๆ (อาทิ การใช้คำคุณศัพท์บรรยายว่า "ประหนึ่งภาพวาด" หรือ "คมชัด") จากศิลปะแขนงหนึ่งไปสู่ศิลปะแขนงอื่นได้มากน้อยเพียงใด การปฏิบัติเชิงทดลองของท่านได้มีส่วนผลักดันวงการมนุษยศาสตร์ไปสู่วัฒนธรรมลายลักษณ์ในรูปของกิจสาธารณะซึ่งในประเทศท่านยังอาจขาดตกบกพร่องอยู่

"เราไม่ได้มีหน้าที่เพียงแค่ให้การศึกษาแก่นักศึกษาเท่านั้น แต่ยังต้องให้การศึกษาแก่สาธารณชนด้วยเงื่อนไขที่ว่าเราจะต้องให้การศึกษาแก่ตนเองก่อน" ประโยคนี้ซึ่งท่านได้แสดงต่อที่ชุมนุมนักวิชาการชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เปรียบเสมือนยอดของอาคารแห่งความคิดที่บรรจุองค์รวมแห่งผลงานทางวิชาการของเจตนา นาควัชระ เอาไว้ สำหรับผู้อ่านที่ใส่ใจจะนำงานอันหลากหลายของท่านมาเปรียบเทียบกัน ผลงานของท่านหยิบยกประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับศิลปะแขนงอื่น ๆ และมองวรรณคดีศึกษาในฐานะที่เป็นแกนกลางของมนุษยศาสตร์ซึ่งถือเป็นศาสตร์อันเป็นศูนย์กลางแห่งจิตวิญญาณของสถาบันอุดมศึกษาอีกทอดหนึ่ง นิคลัส ลูมันน์ (Niklas Luhmann)[๑๒] นักวิชาการทฤษฎีระบบที่โดดเด่นที่สุด คงจะรู้สึกหฤหรรษ์ยิ่งนัก หากเขาจะสามารถวิเคราะห์และให้ความหมายต่อสถาปัตยกรรมแห่งระบบ อันประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ ที่อยู่ได้ด้วยพลังภายในและส่งผลต่อกันได้ ระบบทั้งหมดที่ว่านี้เป็นทั้งพลังขับเคลื่อนและการแสดงออกซึ่งคุณค่าอันเป็นตัวกำกับสังคมไปพร้อมกันด้วย

หลังจากได้รับรางวัลวิจัยจากมูลนิธิฮุมโบลท์ เจตนา นาควัชระ ได้ริเริ่มโครงการใหม่ซึ่งดำเนินการมาเป็นเวลา ๒ ปีแล้ว โครงการนี้มีความสำคัญต่อประวัติของวิชาการเยอรมันเป็นอย่างยิ่ง โดยที่มหาวิทยาลัยทือบิงเงินนับว่ามีบทบาทสำคัญด้วยเช่นกัน

---

[๑๒] นิคลัส ลูมันน์ (Niklas Luhmann 1927–1998) เป็นนักสังคมวิทยาที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นผู้บุกเบิกวิทยาการที่เรียกว่า "ทฤษฎีระบบ" ขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์และเอกภาพของวิทยาการของศาสตร์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้

เพราะหัวข้อวิจัยของท่านคือเรื่อง "การเริ่มต้นใหม่ของวรรณคดีเปรียบเทียบสำนักเยอรมันหลังสงครามโลกครั้งที่สอง–มุมมองจากภายนอก" การอาศัยมุมมองนอกยุโรปมาช่วยส่องทางให้เห็นลำดับขั้นของแนวคิดในการศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบในเยอรมนี ซึ่งไม่ใช่ลำดับขั้นตอนที่เป็นเส้นตรง ตลอดจนการชี้ให้เห็นการก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาเป็นศาสตร์เฉพาะของสาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบหลังปี ค.ศ. ๑๙๔๕ นั้นควรแก่การสนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง ท่านแสดงให้เห็นความสุขุมในการบรรยายให้เราเข้าใจถึงเรื่องราวเบื้องหลังอันเต็มไปด้วยความขัดแย้ง เริ่มตั้งแต่เมื่ออาจารย์ของท่าน คือ คัวร์ท ไวส์ ได้รับแต่งตั้งให้มาเป็นอาจารย์ในปี ค.ศ. ๑๙๓๔ ไปจนถึงการประชุมวิชาการระดับนานาชาติของนักวรรณคดีเปรียบเทียบชั้นนำของโลกซึ่งจัดขึ้นเป็นครั้งแรกที่เมืองทือบิงเงินในปี ค.ศ. ๑๙๕๐ ผลงานของท่านทำให้เชื่อมั่นได้ว่าการศึกษาจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิอันกว้างขวางที่หอจดหมายเหตุแห่งเมืองมาร์บัค และมุมมองอันแหลมคมซึ่งเป็น "มุมมองไทย" ของท่านนั้นจะสามารถให้ความกระจ่างได้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างแนวทางการศึกษาเปรียบเทียบตามแนวสำนักฝรั่งเศส (Littérature comparée) ซึ่งมีอิทธิพลในช่วงหลังปี ค.ศ. ๑๙๔๕ กับสาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบตามแนวอเมริกัน (Comparative Literature) ซึ่งได้รับแรงกระตุ้นจากนักวิชาการยุโรปที่ลี้ภัยไปอยู่ในสหรัฐอเมริกา อันส่งผลกลับมาสู่เยอรมนีอีกชั้นหนึ่ง

การเป็นผู้เชื่อมประสานระหว่างวัฒนธรรมมิใช่เรื่องง่ายเสมอไป ถึงเวลาแล้วที่คณะวิชาภาษาปัจจุบันแห่งมหาวิทยาลัยทือบิงเงินจะประกาศเกียรติคุณบุคคลผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวนี้จนกลายเป็นงานแห่งชีวิตวิชาการอันเปี่ยมไปด้วยคุณูปการท่านนี้

ศาสตราจารย์เอเบอร์ฮารด์ เล็มแมร์ท (Eberhard Lämmert)
แสดงความยินดีแก่ ศาสตราจารย์ ดร.เจตนา นาควัชระ

บรรณานุกรม

เจตนา นาควัชระ. **แนวทางการประเมินคุณค่าวรรณคดีในวรรณคดีวิจารณ์เยอรมัน ฝรั่งเศส และอังกฤษ–อเมริกัน ในศตวรรษที่ ๒๐.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙.

ไรน์โฮลด์ กริมม์, เอเบอร์ฮาร์ด เลมแมต และเอกวิทย์ ณ ถลาง. **ว่าด้วยวัฒนธรรมและการวิจารณ์ : วิวาทะกับเจตนา นาควัชระ.** นครปฐม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๕.

Horstkotte, Hermann. **Professor Dr. h. c. Volkswagen** [Online]. Accessed 29 October 2009. Available from http://www.spiegel.de/unispiegel/studium/0,1518,517474-2,00.html

Nagavajara, Chetana. **Criticism as an Intellectual Force in Contemporary Society. Summary Report of a Research Project.** Bangkok : Kombang. 2003.

_____. "Über Macht, Ohnmacht und Allmacht der Sprache : Von Mündlichkeit über Schriftkultur zu Medienherrschaft." **Weimarer Beiträge** 53 (März 2007) : 381–397.

_____. **Wechselseitige Erhellung der Kulturen.** Chiang Mai : Silkworm Books, 1998.

Universität Heidelberg. **Promotionsordnung der Universität Heidelberg für die Philosophisch–historische Fakultät, die Fakultät für Orientalistik und Altertumswissenschaft und die Neuphilologische Fakultät** [Online]. Accessed 29 October 2009. Available from http://www.uni-heidelberg.de/stud/infos/ordnungen/fak5/0500502.htm

Universität Regensburg. **Ehren–Promotionsordnung der Universität Regensburg** [Online]. Accessed 29 October 2009. Available from http://www.uni-regensburg.de/Einrichtungen/Verwaltung/Abteilung-I/Abt.I-Kr/Promotion/ehrenpromtex.htm

Wikipedia. **Ehrendoktor** [Online]. Accessed 29 October 2009. Available from http://de.wikipedia.org/wiki/Ehrendoktor

_____. **Thomas Mann** [Online]. Accessed 29 October 2009. Available from http://de.wikipedia.org/wiki/Thomas_Mann